

Világító emelet

Pár évvel ezelőtt én bírtam egy trip to Europe, from the United States. Rokoni. Mert mi familynk jött régen. My moter my father. Én vagyok old elég, nem akartam meghalni úgy, nem látni a földet mi jöttünk onnan, ahonnan. Ez city van most in Yugoslavia. Azelőtt in Hungary. Itt in the US ezt nem neveznék city. Kicsi hely. Nem city at hall. Különös. De én bírok ott rokonok. Mr. és Mrs. Sass. Young couple. Írtam nekik levél, ők nekem levél. Ok vártak engem at the rail road station. De aztán kiderült az asszony van pregnant (van with child). De ők bírnak már kettő, Svetlana és Robert. Nem akarták több. De az ott lenni Yugoslavia, costs sok dinar, mert ott lenni money dinar, nem dollar. De van nekik dollar. En vittem nekik. Van ott egy folyó Tisa. Egy este ültünk bele motorboat menni át szomszéd ország, Magyar ország. Hungary. Ott olcsóbb. Physicalns nagyon kapkodnak dinar meg dollar. Ay-hay, rokonok mondták. Ott majd csinálják meg. Tehát én bírok nem pasport. Most az nem kell, mondta Mr. Sass, a rokon. Nevetett, én akkor még nem tudtam, miért. Most már tudom. Az a trip... volt borzasztó interesting. Mikor jöttem haza to the US, Pennsylvania, én írtam le de most vagyok még older, mit csináljak vele? Vannak nekem gyermekeim, ők nem olvasnak Hungarian, nem tudnak at all. Én gondolom, küldöm to Yugoslavia, emlékebe for rokonok. Emlékezni az utra by motorboat. De nem hiszem, elfelejtették még ők élnék. Én nem nagyon jól tudok Hungarian, felejtettem el, de ő a rokonom, Mr. Sass, magyar. Asszony Serbian. Nem tud magyar. De a rokon ő majd igazít, mikor én írtam rossz magyar. Most már halok meg nyugodtan.

Mr. William Sass
Oil City
Pennsylvania
USA

— Ez mi? Mi ez a zagyvaság...? Milyen nyelven van ez írva?

— Ez, kérlek, első látásra valóban zagyva olvasmány, de a szövegösszefüggésekből, meg majd a későbbiekben teljesen nyilvánvalóvá válik, miért ilyen zagyva. Ennek sokféle és mélyretegű magyarázata van. Te, bátyám, uge az egyetemen magyar irodalom és történelem szakon szereztél diplomát, ez ebben az esetben sok mindent megmagyaráz. Én viszont a gimnáziumban, fakultative angolt is hallgattam s bár az amerikai angol meg az angliai angol sok mindenben különbözik, úgy értve, a nyelv dolgaiban, számomra mégis megvilágosodott a levél értelme. Tartalma.

— No, akkor légy szíves világosíts meg engem is.

— Arról van szó — magyarázta a szerkesztő —, hogy ez az older magyar, vagyis öreg magyar az USA-ban él...

— Nocsak — ütődött meg a főszerkesztő.

— A szülei vándoroltak ki oda, így hát ő már második nemzedék, alig tud már magyarul. A gyermekei, mint írja is...

— Persze — s a főszerkesztő közelébb hajolt a papírhoz, onnan olvasta — ők nem olvasnak Hungarian, nem tudnak at all. Értem. Ez a fejlődés, vagy nem is tudom mi, törvényszerű. Az első nemzedék még csak gagyog azon az idegen nyelven, amit kínkeservesen megtanul, ha kiszakad a hazai nyelv környezetéből, a második nemzedék viszont már másnyelvű iskolába jár, a kenyérkeresethez kell neki az ottani nyelv, tehát ez a második nemzedék már a magyart törli, alig beszéli. Akárcsak ez a — s az aláírást böngészte — Mr. Villiam Sass Pennsylvániából. A harmadik nemzedék pedig... — legyintett. — Végleg elveszett a magyarság számára. No, folytasd tovább.

Nyílt az ajtó s minden kopogtatás nélkül — persze, nem is tudott volna kopog-

atni, el volt foglalva mind a két keze — befarolt a szobába a vén titkárnő, Maráné, aki sohasem engedte, hogy nénizzék őt, Marának kellett szólítani, meg Marácskának. „Marhácska” — dönyögte kelletlenül a segédszerkesztő s dühös volt Marácskára, hogy épp ilyen: öreg, két szemölcs az orra tövében, a szemölcsökből szőrszálak burjánzanak elő... brrr. Ahelyett, hogy egy csinos, értelmes, szúzi pofikájú gépirónő szeleskedne itt az avitt, dohos szagú, ócska bútorok között. „Nem telik rá” — szokta mondani a kiadóhivatal vezetője. Nem telik rá.

— Tessék parancsolni főszerkesztő elvtárs — buzgólkodott Marácska s betolta a feketés tálcát az íróasztal közepére, rá a kéziratokra, levelekre. Persze, a kávéból, ha nem is sok, de valamennyi kilötyt, mert Marácska ilyenkor nem tesz fel szemüveget, az istenit neki. Csak gépeléskor. Marácska, akár van rá szükség, akár nincs, betolja a kávé, ha itt van a főszerkesztő, mert az nincs itt mindig: sokféle elfoglaltsága miatt hetenként csak háromszor néz be két-három órára, van úgy, hogy hetente csak kétszer, az is előfordult, hogy egyszer; durkál a kéziratok közt, meghallgatja a segédszerkesztő referátumát, hallatlanul finom érzékkel kiszúrja a rázós témákat. Az ilyeneket, a szerzőket biztatgatva, egy-két évig heverteti, mígnem azok a cikis írások máshol megjelennek s a lelkiismeret megnyugszik.

— No, folytatd tovább.

— Kezd érdekelni a dolog?

A főszerkesztő inkább csak a szempillájával intett igent, de ez szólhatott a feketés csészének is.

— Kérlek, bátyám, ez az öreg amerikai magyar szivar hazalátogatott a szülőföldjére, nem akart úgy meghalni, hogy ne lássa, honnan származtak a szülei.

— Gyökerek — jegyezte meg a főszerkesztő —, ez most valami mániaféle. Mindenki a gyökereit keresi.

— ... fiatal rokonai várták az állomáson. Itt van: at the road station. — Ujját a szövegre nyomva, folytatta: — De aztán kiderült, az asszony van pregnant...

— Az mi? Pregnant? Talán pregnáns?

— Nem, nem pregnáns. Pregnant, de én se tudtam mi az, ilyesmit az iskolában nem tanítottak, még szerencse, hogy ott van a zárójelben, látod „van mit child” és mert az angoloknál a child az gyerek, valahogy szótári segédlettel kislabizáltam, meg a szövegből később majd ki fog derülni, hogy az asszony másállapotban van. Namármost...

— Várjál csak, várjál. Ezek fontos kérdések. Szóval, gyereket várnak.

— De már van nekik kettő. Azt szeretnék, ha nem kellene megszülni a harmadikat. De az ott, Jugoszláviában rettentő sok dinárba kerül... vagy ha akarod, dollárba...

— Várjál, várjál. Hogy kerül ide Jugoszlávia?

— Hát mert ott volt az öreg Sass szülőföldje. Azelőtt ez a rész Magyarország-hoz tartozott.

— Jó, tehát az öreg Sass Pennsylvániából átrepült Jugoszláviába, talál egy rokon házaspárt, ahol az asszony gyereket vár...

— Az asszony, bocsáss meg, hogy közbevágozok, benne van ez is a levélben, nem magyar, hanem szerb. Van két gyerekük, a fiú Róbert, a lány Szvetlana. A feleség is nyilván Szvetlana...

A főszerkesztő rácsapott a kéziraatra — hangosan felnevetett.

— Az lehetett a ciki, amikor ezek beszélgettek. Huha! — Ingatta a fejét, úgy nevetett. — Az öreg amerikai — angolul és magyarul, Szvetlana szerbül. A férj pedig magyarul is, szerbül is... és a két gyerek? — Ószinte, meghökkentnek mondható érdeklődéssel kérdezte ezt a főszerkesztő, mert ő is mint bárki magyar Magyarországon, az utóbbi időben ide is, oda is utazgatván, felélénkült érdeklődéssel figyelte a határon túli mieink sorsának alakulását.

— Az majd... az majd — rikkantotta vígan a segédszerkesztő s ő is a kéziraatra csapott, annak örömére, hogy a főszerkesztőben felvillant az érdeklődés, bekapta a

horgot, mondhatnánk úgy is — a későbbiekben, a kéziratból kiderül. Ebből sok minden kiderül...

— Hány flekk ez? — kérdezte gyakorlatiasan a főszerkesztő.

— Ez? Ez, kérlek szépen... háát... ha muszáj, lehet belőle húzni. De van benne fantázia. Óriási fantázia van benne. Például, amit az öreg Sass leír, hogy kerültek át motorcsónakkal Magyarországra...

— Átkerültek.

— Átjöttek. Motorcsónakkal. Motorboat. Itt van. Éjszaka. Passport, vagyis. útlevél nélkül.

— Tehát illegálisan. — A főszerkesztő homloka elborult, kezd a dolog cikis lenni.

— De még aznap éjjel visszamentek.

— De hát akkor meg minek jöttek át? És hogyan? Ellenőrzés nélkül?

— De hisz ez az egészben a pláne. Az árvízen. Tudod, volt akkor az a nagy árvíz... határ nincs... neki a motorcsónakot a nagy sötét jugoszláv, majd magyar éjszakának... át Magyarországra.

— Aha. Kezdem már érteni. A célzást is. Ki akarják kapartatni azt a szerb asszonykát, így van? Azért jönnek át Magyarországra...

— Úgy van...

— ...mert itt olcsóbb...

— Úgy van... és olvasd csak „Physicains nagyon kapkodnak dinár meg dollár”.

— Fizikains? Mi az, hogy fizikains? Fizikussal akarják kikapartatni?

— Dehogysis! — A segédszerkesztő a szája elé kapott tenyér mögött magában vihogott. Persze a főnök nem angol szakos. — Ez egy angol furcsaság. Az orvosokat nevezik így. Tehát a magyar fizinsek, vagyis orvosok kapkodnak a dinár meg a dollár után. Tiszta sor, át kell jönni Magyarországra, ha kapartatni akarnak.

— Ez tény, a hétszentségét! — morogta dühösen a főszerkesztő, aki tapasztalatból tudta, hogy amikor az ő feleségét kaparták, mennyi jugoszláviai hölgy feküdt a kettes kórteremben. Egész nap szerbül csatoráltak, hogy a többiek ne értsék. Dühösen tovább lapozott. Kidüledt szemmel meredt a következő oldalra. — Hát ez meg mi? Hát ez meg mi az ördögátka? De hiszen ez meg szerbül van! Hogy kerül ez ide?

— Majd — nyugtatgatta a segédszerkesztő — a továbbiakban minden ki fog derülni. — A főszerkesztő borzongva gondolt rá: vajon mik fognak még kiderülni ebből az átkozott kézírathalomból? — Szerbül persze én sem tudok, de minköny tanulnak nálunk szerb anyanyelvű diákok, egy nagyfröccsért lefordítottam magyarrá. Itt a szöveg — tessék. — S főnöke elé csúsztatta a következő flekket. Ez állt rajta:

Tisztelt Szerkesztőség!

Itteni magyar nyelvű irodalmár ismerőseim tanácsára fordulok Önökhöz. Az ügy előzménye röviden összefoglalva a következő. Férjem, Róbert Sass (Sass Róbert) ez év májusában gépkocsi-szerencsétlenség áldozata lett. Ez a borzasztó csapás egész családukat mélységesen megrendítette. Én csak hónapok elteltével kerültem olyan idegállapotba, hogy szét tudtam nézni nagyon szeretett férjem írásbeli hagyatéka, holmijai közt. Nagy meglepetésemre rábukkantam erre a magyar nyelvű kézirat-kötegre. Mivel én nem tudok magyarul, magyar nyelvű ismerőseim segítségével tudtam meg, mi is ez. Férjem Amerikában élő nagybátyjának az írása, amelyben egy magyarországi illegális éjszakai utunk élményeit rögzítette. Férjem rengeteget dolgozott rajta, mert az öreg nagybácsi, aki szintén elhunyt azóta, már alig tud magyarul, így hát férjem úgyszólván lefordította a nagybácsi irományát magyarrá, ami nem esett azért nagyon nehezére, hiszen elhunyt férjem amúgy is hiteles fordítói oklevéllel rendelkezik. Rendelkezett, amíg élt. Baráti tanácsadóim szerint talán érdemes közlésre, én ezt nyelvtudás hiányában megítélni nem tudom. Férjem úgyszólván nagybácsijának utolsó kívánságát teljesítette, amikor az emlékeztést közölhető magyar nyelvre átültette. Én viszont úgy érzem, férjem utolsó, ki nem mondott kívánságának teszek eleget, amikor a kéziratot az önök rendelkezésére bocsátom. Hiszen

ő is bizonyára közlés céljával foglalkozott annyit a nagybácsi kéziratával. Hogy aztán az írás megfelel-e az önök speciálisan magyar igényeinek, s hogy egyáltalán lehetséges-e ilyesmit Magyarországon közölni, azt az önök belátására és megítélésére bízom.

Üdvözzet
Szvetlana Sass
Yugoslaviya
(Pontos cím)

— Hmmm — dűnyögött a főszerkesztő —, kezd az ügy megvilágosodni. Csak azt nem tudom, mit képzelnek rólunk ezek odaát.

— Mire gondolsz kérlek, bátyám?

— Hát amit itt ír ez a nő. Speciálisan magyar igények... meg hogy lehetséges-e ilyesmit Magyarországon közölni... Már miért ne volna lehetséges, ha jól, okosan van megírva? Akármint lehet közölni... hát mit képzelnek ezek... Rólunk.

— Hát... — vakargatta a füle tövét a segédszerkesztő — tapasztalatból tudom, hogy elég furcsákat. Nem hiszik el, hogy nálunk akkora az írásszabadság, amekkora. Én jártam odaát, tudhatod, és bizony, sok mindent megértettek, de az istennek sem bírtam a fejükbe verni, hogy nálunk mindennek az alapja az a bizonyos három T betű.

— Aha. Támogatás, Tűrés, Tiltás...

— Igen. Ezek az alappillérek. De ők is folyton azt vitatták, hol marad a negyedik T?

— Miféle negyedik?

— A Tehetség. Mert azt mondják: ez a legfontosabb. Tehetség nélkül nincs írás. Már úgy érteve: közlésre érdemes.

— És szerinted ez az írás — a kéziratra bökött — tehetséges mű?

— Tudod... te is szoktad mondani... a tehetség megfoghatatlan valami. Alkalmom és történelmi körülmény is kell a kibontakozásához.

— Aha! Meg szorgalom. No majd meglátjuk. — A kéziratköteget a táskájába dugta, s ezzel is jelezvén, hogy indulásra készül. — Sajnos, sietnem kell, előadást tartok a TIT-ben, olvasási szokásaink és életformánk összefüggései címmel. Ezt az izét majd otthon elolvasom. Aztán meglátjuk, megvan-e benne az a bizonyos... megfoghatatlan valami.

*

Otthon aztán elővette a kéziratot, feje alá kispárnát gyűrt, az elolvasott lapoknak helyet csinált, így szokta. De már az első mondatok után odacsapott, ahol az elolvasott lapoknak helyet csinált, fejét dühösen felemelte a bolyhos, sárga színű kispárnáról:

— Az ember esze megáll. Hát hány előszava van ennek az izének?

Mert az már a harmadik volt, amelyet olvasni kezdett. Íme, a harmadik előszó.

*

Majdnem egyszerre kaptam meg Vilmos bácsi kéziratköteget és halálhírét. Mind a kettő lelkem mélyéig megrázott. Az első azért, mert nagybátyám kísérő levelében azt kérte, hogy tegyem át olvasható magyarba. S amikor beleolvastam, már előre éreztem, miféle iszonyatos munkával bízott meg s ezt nekem komolyan kell vennem, hiszen a nagybátyám, számomra legalábbis, utolsó kívánsága. Micsoda gyötrelmeket álltam ki, ne is mondjam. A halálhír voltaképpen várható volt, mégis megrendített, hiszen akárhogy nézzük is, a nagybátyámról van szó, akitől nagyon szép gesztus volt, hogy élete utolsó vállalkozásaként eljött hozzánk, hogy még egyszer lássa a szülőföldjét. A szülőföld iránti nosztalgia nagyon szép emberi tulajdonság — én legalábbis ezt vallom. Nagybácsim utazása azonban összekapcsolódott egy olyan családi üggyel, amelyben ő is résztvett: át kellett mennünk éjjel, csónakkal Magyarországra. Dolgunkat megkönnyítette, hogy nagyon sötét volt az éjjel, és mivel épp akkor óriási árvíz pusztított, a környék elnéptelenedett, mindenki menekült a víz elől, határórség

se nálunk, se a magyaroknál nem volt s ez azért lényeges mozzanat, mert egyikünknek sem volt útlevél s arra a célra, ami miatt átmertünk, az újabb rendelkezések miatt amúgy se igen kaptunk volna. Nagybácsim számára — élete utolsó nagy él-ménye volt ez — sok érdekes és furcsa tapasztalást jelentett ez az utazás, nemigen érti ő már az itteni viszonyokat, magyarok, jugoszlávok, románok és egyebek új kapcsolatait, sokszor csakugyan bonyolult dolgait. Rengeteget kérdezett, mert sok mindent nem értett és sok mindent hiába magyarázattam neki, továbbra sem értette az összefüggéseket. Ezeket a naiv és számára érthetetlen dolgokat én, ha tudtam, kihagytam a kéziratból, mert nem akarok sem magamnak, sem másnak bajt okozni. Itt van például ez az útlevélkérdés. Ő, azt mondja, ha egyik államból át akar utazni a másik államba, nem kell útlevél. Pennsylvania államból bátran mehet Iowa államba, akárhova, itt meg annyi a bonyodalom az útlevelek körül, holott — az ő, már szinte teljesen amerikai eszével — úgy tekinti a szocialista államok testvéri szövetségét, hogy ha egyik államból átmegy az ember a másikba, nem kell útlevél. Próbáltam neki magyarázni, hogy nálunk azért más a helyzet, mert például Jugoszlávia is szocialista ország, meg a többi is, de mi dollár alapon állunk, ők meg rubel alapon — nem értette. Miért nem áll a többi is dollár alapra, a dollár nem rossz pénz és az egész világon érvényes. Ezt a példát csak azért említettem, hogy mekkora értetlenséggel kellett szembenéznem. Magyarázatul még csak annyit, hogy egy szót sem ért románul, így hát amikor bizonyos román szavak kerültek forgalomba, amelyeket én sem értettem, csak kapkodta a fejét, s folyton bökdösött, hogy fordítsam le. De én sem tudok románul. Ilyenkor a nagybácsim szövegét félretolva s ezzel meg is hamisítva — a magam ismeretei szerint és hallomásom, utólagos értesüléseim szerint fogom elmesélni a történetek. Máskor is élek ezzel a módszerrel, mert nagybácsim emlékezete bizony már ki-kihagyott, az enyém még működik, habár lehetséges, ha megöregszem, én is úgy járok mint ő. Szeretném azonban, ha ezek az én kezemtől származó betoldások, helyesbítések nem akasztanák meg az elbeszélés folyamatát s erre azért is rá mertem szólni magam, mert amúgy rendszeresen fordítok magyarról szerbre, szerbről magyarra, sőt más nyelvekkel is megpóbálkozom, például szlovén, sőt angol, német, orosz nyelvekkel is. Így hát van némi érzékem idegen szövegek formálásához, habár — s ezt határozottan leszögezem — írói vénám nincs. Mégis vállalkoztam erre a munkára, erre kötelez nagybácsim emléke, ami legyen örökre áldott.

Sass Róbert

*

— Aszentségét — nyögte a főszerkesztő —, ilyen kacifántos kézirat sem fordult még meg a kezemben. Volt olyan előérzete, hogy kikis dolgoknak kell elébe néznie, ez az előérzet akkor döbönt belé, amikor azt olvasta, hogy „román szavak kerültek forgalomba”. Mit keresnek ebben a máris zagyvaságnak induló históriában román szavak? S az előérzet akkor vált bizonyossá, amikor megtudta, hogy az átdolgozóinak — fordítóinak? — nincs írói vénája. „Hát akkor meg mi az istennek kezd ilyesmihez?” — lázadozott. „De már mindegy, lássunk hozzá.” A kiki előszelében kezdte a kézirat olvasását.

*

Már napokkal előbb észrevettem, hogy Róbert és Szvetlána össze-összedugják a fejüket, súgdoloznak, énrám ideges, gyanakvó tekintetet vetetnek. Pedig már odaadtam nekik az ezer dollárt, amivel szerintem kifejeztem rokoni érzetemet, hát akkor meg mi bajuk velem? De aztán kiderült, hogy nem velem van bajuk, hanem miattam. Egy este Róbert ugyanis, alkalmat kerítve rá, hogy kettesben maradjunk, ez nyilván meg volt beszélve a feleségével, elkezdte mondani. Nem értettem pontosan, de a lényegét igen: a felesége másállapotban van, gyereket vár, át szeretnének menni Magyarországra, mert az ottani orvosok olcsóbbért megcsinálják az ilyesmit, pláne, ha dollárt vagy dinárt mutogatnak nekik. Jól van Róbert, akkor át kell menni. Igen, de mi lesz Vilmos bácsival, itt, egyedül? Azért jött át az USA-ból,

hogy magára hagyjuk? Esetleg néhány napra? Dehogy hagytok magamra, mondtam Róbertnek, miért nem mehetnék veletek én is? Csak az a baj, hogy nincsen Magyarországira szóló útlevélem. Róbert legnagyobb meglepetésemre közölte velem, hogy ez ne okozzon nekem fejfájást, mert nekik sincs. Hát? Csak álmélkodtam. Elmagyarázta aztán, hogy odaát, vagyis Magyarországon borzasztó nagy szerencsétlenség van, mert árvíz pusztít, de minden bajban van egy kis szerencse is, ez esetben az, hogy az árvíz elmosta a határokat, így tehát útlevél nélkül is át lehet menni. Nekik, mert közel van hozzájuk a Tisza, van motorcsónakjuk, az egy-két óra alatt átröpit bennünket a nemlétező határon. Akkor hát, mondtam neki, szüret, ha bor nincs is, mert erre a mondásra még apámtól emlékeztem. Magyar mondás ugyanis. Így történt aztán, hogy egy sötét este beültünk hárman a motorcsónakba, hogy átmenjünk Magyarországba, Szvetlána dolgát elintézni. A sötétséghez Róbert ragaszkodott, nehogy a magyarok észre vegyenek bennünket. Magyarok? — kérdeztem. Hát te is magyar vagy, én is magyar vagyok, miért mondhatsz olyat, hogy a magyarok észre ne vegyenek bennünket. Persze, mondta Róbert, persze, hogy magyarok vagyunk, de mi most szökünk Magyarországra, hát ilyen furcsa dolgok vannak itt, ezen a környéken, amin én őszintén csodálkoztam. És ma is csodálkozom.

Szerencsére olyan koromsötét volt, hogy a csónak orráig alig láttunk, de azért Róbert elég jól tudott tájékozódni, amit csak egy példával bizonyítok. Már elég jó ideje haladtunk, amikor ő megszólalt: ott, az a jegenyesor már Magyarország. Érdekes, hogy erre a szóra, „jegyenye”, jól emlékeztem, bár sokat felejtettem a magyarból, de apám — isten nyugosztalja — sokat dalolt ezekről a fákról. Úgy látszik, a magyarok szeretik a jegenyefát. Most tehát, mondta Róbert, azt csináljuk, hogy amennyire csak bírunk, jobbra kanyarodunk, mert ha egyenesen mennénk, neki mennék egy városnak, mondta a város nevét is, de azt nem jegyeztem meg, és akkor elfognának bennünket a magyarok.

Így is történt. A csónak nagy ívben jobbra kanyarodott, és eközben majdnem bajba kerültünk. Arra figyeltem fel, hogy Róbert, persze magyarul, szörnyen káromkodik, mi az, mi az, kérdeztem, mire ő azt válaszolta, hogy egy átkozott disznó került a csónakunk alá. Disznó? Hogy kerülhetett disznó a csónakunk alá? Még szerencse, hogy az állatot a csónak a víz alá nyomta, mert különben eltörhetett volna a propellerünk, és akkor mit csinálunk itt a sötétben? Meg is kérdeztem tőle: miféle disznó volt ez? Azt felelte: döglött. Érdekes, gondoltam magamban, nem is tudtam, hogy az itteni határokon döglött disznók úszkálnak át egyik oldalról a másikra. De Szvetlána oldalba bökött és mutatta: nézzek csak körül. A szemem kimeresztettem és olyasmit láttam, hogy majd kiestem a csónakból. Mindenfelé csak víz, meg víz, meg víz. Akár a tenger, de mégsem olyan, mint a tenger. Mert a tengerből nem állnak ki fák, meg háztetők, meg villanyvezetékek, mint itt, ebből a vízből. Akkor értettem meg, hogy már ideát vagyunk, Magyarországon, mert mint említettem, Róbert már mondta, hogy itt óriási árvíz van. Én, mondhatom, elég sokat utaztam tengeren meg az USA-ban a nagy tavakon, folyókon, de ez egészen más. Borzasztóbb. Mert ott az ember tudja, hogy vízen halad és nincs más sem mellette, sem előtte, csak a víz, de itt... Szegény Róbertet bizony sajnáltam, ahogy az kínlódott a motorcsónakkal.

Arra lettem figyelmes, hogy egyszer csak megszűntek ezek az akadályok, szép, sima, széles víztükrön haladt a motorcsónak. Megkérdeztem: ez hogy lehetséges? Róbert azt válaszolta, hogy most a Maros folyó vízen megyünk, ez is óriási módon megduzzadt, kiáradt, de ez mégis folyó és nem árvíz. A folyó neve azért ragadt meg az emlékezetemben, mert apám, isten nyugosztalja, sokszor beszélt erről a folyóról, mert ő itt, a Maroson valamikor tutajokon fát szállított Erdélyből — na most jut eszembe a város neve — Szegedre. Ennek emlékére végig futott a hideg a hátamon s meg is mondtam Róbertnek: isten őrizzen bennünket attól, hogy nekimenjünk egy ilyen tutajnak. Róbert megnyugtatott, erre nincs kilátás, mert a Maroson ma már nem járnak tutajok Erdélyből Szegedre. Na persze, fejlődik a világ, hol vagyunk már az ilyen maradi módszerektől!

Szépen haladtunk vízfolyás ellenében, tehát felfelé a Maroson, amikor Róbertnek megint baja akadt a motorcsónakkal. Én is észrevettem valamit, nehezen tudnám megmagyarázni, mit vettem észre. Röviden mondva, arról van szó, hogy a folyó egyszer csak nem szembe folyt velünk, hanem elkanyarodott tőlünk, méghozzá bal kéz felé. Netene, mondom Róbertnek, hát ez meg hová megy? Pedig nyilvánvaló volt, hogy mögöttünk is, előttünk is semmi kétség, a Maros folyik, de itt mintha két ágra szakadt volna. „Nincs semmi baj, mondta Róbert, ömlik kifelé belőle a víz. Itt a víznek utána eredünk.” S balra fordította a csónak orrát.

Ki akart jutni a folyó medréből, s erre éppen itt jó alkalom kínálkozott, mert itt tőlünk balra, csakis gátszakadás miatt a rengeteg víz kiömlött a mederből, mi meg a víz hátán megint bele az árvízbe. Én már az idejét se tudom, mióta jöttünk, órák telhettek bele, és bizony isten nem tudtam, miért és hol járunk. Mindenfelől csak az az átkozott sötétség. Az útirány tehát, kifelé balra a folyómederből, bele az árvízbe, de aztán Róbert megint mást gondolt és — már az árvíz fölött — újra balra kanyarodott. Hová akar ez menni? A csónak gyorsan haladt, nem volt mód, hogy a dolgokat megbeszéljük.

Úgy látszik, Róbert sem volt olyan biztos a dolgában, mert leállította a motort, micsoda csend lett egyszerre! Igaz, a víz haladt alattunk, de csak szép lassan, csendesen. Róbert megtörölte a homlokát, aztán a csónak horgonyát valami faágba beleakasztotta és végre megszólalt. Az az érzésem, hogy eltévedtünk — mondta. Nahiszen — gondoltam. Hogy-hogy eltévedtünk? Bizonyos jelekből arra következtetek — mondta Róbert —, hogy mégsem Magyarországon vagyunk. Mi az ördögöt beszélsz? Visszakanyarodtunk Jugoszláviába? Dehogyan, mondta Róbert. Hanem egy harmadik országba jutottunk. Ez előttem tisztára képtelenség. Pár órai motorcsónakozás után a harmadik országba?

*

Igen, igen, bizonykodott Róbert. Rákanyarodtunk a Marosra, annak a medre fölött haladtunk, de kissé túrobogtunk a célon, mert odaát vagyunk egy harmadik országban, Romániában. A vízből kiálló táblákból látom, hogy ez Románia. Ahonnan a Maros folyik át Magyarországra. A táblák felirata nem magyar. Úgy tettem, mintha érteném. Na és — kérdeztem —, most mit akarsz? Természetesen minél előbb nyugat felé kell indulnunk, mert akkor nemsokára visszajutunk magyar területre. Én viszont megjegyeztem, hogy már annyit forgolódtunk erre-arra, ki tudhatja azt, merre van nyugat, merre van kelet? És különben is, ha már sikerült eljutnunk ebbe a harmadik országba, miért ne maradhatnánk itt? Nem mindegy annak a gyerekeknek, hol kaparják ki, itt vagy ott?

Ezekre a szavaimra Róbert meg Szvetlana hosszabb társalgásba kezdett, szerbül, amiből én persze egy szót sem értettem. A legvégén Róbert azért elmagyarázta. Nem lehet, Vilmos bácsi, mondta, mert Magyarországon a gyermekelvezés nem olyan veszedelmes műtét, mint Romániában. Itt mások a törvények. Itt ugyanis börtönbe csuknák azt az orvost, aki magánalapon csak úgy ukmukfukk elveszi a gyereket, de talán még a gyerek anyját is, míg Magyarországon lefizeti az ember a pénzt és el van intézve. Ezt persze értettem, mert nálunk az USA-ban is úgy van, hogy egyik államban szigorúbbak a törvények mint a másikban. Az egyik államban például van halálos ítélet, a másikban nincs. Ugyanazért a bűnért az egyik államban nem végzik ki az embert, a másikban kivégzik. No, hát akkor induljunk nyugat felé, Magyarország felé. De gyorsan, mielőtt itt elkapnának bennünket. A gyerek kikaparása most mindennél fontosabb.

*

Megint a már-már megszokott éjszakai benyomások: alattunk víz, amelyből háztetők állnak ki, meg fák között robogunk el, elég leverő látvány ez azért. Én még emlékszem arra a régi filmre, Árvíz Indiában, az volt a címe, hát ott aztán még nagyobb volt a pusztulás. Az emberek, házak csak úgy pörögtek-forgotak a lezúduló

árban, mint valami apró egérkék, vagy mint a gyufaszálak, itt azért mégis mintha nyugodtabb volna a körülmény. Mikor már jó órányit haladtunk nyugat felé — kilométerben nem tudnám megmondani a távolságot — Róbert megszólalt, hogy ez itt már Magyarország. Honnan az isten csudájából tudta ezt megállapítani? Kérdeztem. Hát, felelte Róbert, meg lehet azt érezni. Sejtteni. Például a táblákból, amik a vízből kiállnak. Hogy ez is tilos, az is tilos. Sok minden tilos — magyarul. Nem akartam tovább kötekedni, csak magamban törtem a fejem: honnan lehet az ilyet megsejtteni? Nagy töprengésemből az riasztott fel, hogy leállt a motor. Jól nézünk ki. De mint kiderült, nem mondott csődöt, nem bedöglött, hanem maga Róbert állította le. Szvetlána oldalba bökött, mondott valamit, amit persze nem értettem, de azt igen, ahogy mutatta, néztek csak arra, előre, jobbra. Odanéztem és nem akartam hinni a szememnek. A nagy sötétségben egy sor kivilágított ablak. Mi az ott? Hajó? Felhőkarcoló? Egyik sem, mondta Róbert. Az ott valami épület. Ki van világitva. Ezen a tájon nincsenek sem hajók, sem felhőkarcolók, csakis épület lehet, de azt, hogy mi az az épület, ő sem tudta. De abban bizonyos, hogy az az épület már Magyarországon van.

Miért vagy te ebben olyan biztos? — kérdeztem tőle. Nézd, Vilmos bácsi, most valamit megmagyarázok, hogy sok mindent jobban megérts — mondta Róbert. Az, hogy engem Vilmos bácsinak szólított, egy kicsit idegenül hatott, pedig már mondtam neki, hogy én nem ehhez vagyok szokva, szólítson csak Bill bácsinak, de azt mondja, nem áll rá a szája, hadd szólítson csak Vilmos bácsinak. Jól van, egyeztem bele, annyi minden új dologhoz hozzá kell szokni itt a szülőföldemen meg Európában, hát majd csak megszokom ezt is. Az a helyzet, magyarázta, hogy Magyarország furcsa helyen fekszik. Amióta kisebb lett mint volt — mert sokkal kisebb lett —, azóta alig van olyan folyója, amelyik Magyarországon ered. Vagyishogy a folyóvizek majdnem százszázaléka külföldről jön be az országba. Na és? — kérdeztem. Azért van ez így, mert az ország mélyebben fekszik, mint a környező országok. Minden víz ide folyik. Bele. Magyarországba. Aha! Kezdtém érteni. Tehát ha ezen a tájon óriási árvízen motorcsónakázunk, akkor az csakis Magyarország lehet. Ez fekszik a legmélyebben. Azért is szoktak — magyarázta — magyar jégtörő hajók átjönni Jugoszláviába, a Dunán meg a Tiszán jeget törni, mert ha nem törik fel a jeget, akkor a folyók megduzzadnak, visszafelé folynak és minden víz a magyarok nyakába szakad. Magyarországra — mondta — árvízország. Ez egy kicsit bonyolult, árvízország, de azért helyben hagytam, mert ha Róbert mondta, akkor biztosan így van, habár furcsa volt nekem megszokni ezt a gondolatot, mert én ahhoz vagyok szokva, ha például az USA-ban kiönt egy folyó, mondjuk a Mississippi, akkor a víz mind az amerikaiak nyakába szakad. Na ja, mondta Róbert, de az USA nagy, Magyarország meg kicsi, amiben teljesen igazat adtam neki. Az USA csakugyan nagyon nagy.

De mi lehet az az épület ott, kivilágitva? Róbert úgy döntött, persze Szvetlánával megbeszélve, hogy óvatosan megközelítjük. Mert például meg kell állapítani, szárazföldön áll-e, vagy pedig a vízben. Mert ha szárazföldön áll, akkor megint újabb bonyodalmaknak nézhetünk elébe ezekkel az országhatárokkal, legalábbis Róbert szerint. De ha vízben áll, akkor az az épület magyar. Én már mindent odabíztam. Kezdtém semmit sem érteni.

Nem akarom részletezni: vízben állt. Akkor tehát magyar. Még közelébb menve, Róbert talált egy félköríves cégtáblát, éppen csak kiállt a vízből, én nem tudtam elolvasni, mi van kiírva rá, de Róbert elolvasta és azt mondta: az Isten jó helyre vezetett minket, mert ez itt egy gyógyintézet. De miért van kivilágitva? És van-e benne valaki? Lennie kell, ha egyszer ki van világitva. És ki lehet, kik lehetnek egy ilyen gyógyintézetben — ha vannak — mások, mint orvosok? Nekünk pedig Szvetlána miatt pont orvosra van szükségünk. Olyan orvosra, aki ötet... De hogyan lehet bejutni ebbe a kivilágitott épületbe?

*

A főszerkesztő dühöset szusszantott. „Nem az a baj, édesapám, hogy írói vénád nincs, hanem az, hogy semmiféle ideológiai megfontoltság nincs benned.” Miféle badarságok ezek, országhatárokkal, meg hogy kicsi ország, nagy ország, meg hogy a nyakunkba szakad a víz? Az árvíz. Meg, hogy árvízország? Meg hogy visszafelé folynak a vizek? Ilyen csak a Bibliában van, de talán még ott sincs. Kivéve, amikor a Vörös-tenger kettényílt az Egyiptomból menekülő zsidók elől, de hát ki veszi ezt ma komolyan? Legföljebb — döntött a főszerkesztő — ha netán mégis kikerekedne ebből az egészből valami közölhető dolgozat, ezeket a cikis részeket kihúzzuk. Meghalt az eredeti szerző, elhunyt az átdolgozó, ki tiltakozhatna ellene, nem igaz? Így tehát olvassuk tovább.

*

A bejutás reményen felül sikerült. Aki nem volt ott, el sem hinné. Űgy kell fel-fogni, hogy az épület homlokzatán volt egy bejárati ajtó, de ez minket nem érdekelt, mert ellepte a víz. Viszont az ajtó fölött volt valami nyitható üvegfal, vagy óriási kétszárnyú ablak, ez nyitva volt. Róbert leállította a motort, elővett egy evezőt és egyszerűen bevezett a lépcsőházba. Ez pontosan így történt. A lépcső elé fordította a csónakot, s mi szépen, kényelmesen kiléptünk a felfelé vezető lépcsőkre. Emlékszem, Szvetlána még a szoknyáját is lesimitotta a fenekén, attól félt, hogy a hosszú úton ráncok keletkeztek rajta. De nem. Műanyagból volt. A szoknya.

Most aztán? Róbert intett: gyérünk. Felfelé. A lépcső tetején szárnyas ajtó, Róbert bekopogott. Nem szólt ki senki, hogy tessék, nyilván nem vártak ott senkit látogatóba. Róbert benyitott. Mi meg utána, leghátul én. Persze, roppant kíváncsian, hogy mi vár ránk odabent. Hát kérem, semmi különös.

Közönséges orvosi rendelő, szerintem. Íróasztal, egy üveges szekrény, benne orvosságos dobozok, csillogó műszerek, na persze egy heverő, ahova az orvos a beteget lefekteti. Na és el ne felejtsem, egy eleven nő. Fehér köpenyben, fehér fityula a fején. Állt a szoba közepén és nézett minket. Nem mondhatnám, hogy megdöbbenve, hanem mintha már várt volna bennünket. Ez a nő, gondoltam, nem lehet az orvos, aki ennek a rendelőnek a tulajdonosa, mert mit keresne egy nő, pont egy nő, ekkora árvíz közepén, egy magányos épületben? Másrészt meg azt gondolom, ha ilyen helyen van egy nő, egyedül, akkor ott lennie kell egy férfinak is, nem? Reményemben egyáltalán nem csalódtam. Mert a nő — mint később kiderült, valami főnővér — kiáltozni kezdett: „Főorvos úr! Főorvos úr!” Aha! És nem is sokára nyílt egy ajtó bal felől és belépett egy férfi, szintén fehér köpenyben, csíkos pizsama rajta, közepes termetű sovány ember. A nő így szólt hozzá: „Főorvos úr kérem, megjöttek az első vendégek.” Körülnéztem: mi volnánk azok? Vendégek? Más nem volt a szobában. A rendelőben. Ők aztán ketten, Róbert meg az a fehér köpenyes beszélgetni kezdtek, de az a férfi, akit a fehér ruhás nő főorvosnak titulált, olyan hadarósan is, meg raccsolva is, meg halkan is beszélt, hogy folyton bökdösnöm kellett Róbertet, mondja már, miről van szó, mert én bizony csak itt-ott értettem valamit az én amerikai fülemmel.

*

„Aha — riadt fel a főszerkesztő — most jön az a rész, amit maga a jugoszláviai rokon ír, mert az öreg nem értette, miről van szó.”

*

— Jó estét. Önök... honnan... s hogyan jöttek idáig?

— Mi, kérem szépen... odaátról, Jugoszláviából. Motorcsónakkal.

— Aha! Áttévedtek. Nem csoda. Ebben a sötétségben. Meg itt van ez az árvíz... Meglátták a kivilágított ablakokat...

— Meg, kérem szépen.

— Mondtam ugye, Etelka főnővér, hogy gyűjtsuk fel a szobákban a villanyt... Azért mondtam ezt a főnővérnek — magyarázta a főorvos —, hogy ha valaki oda-

kint evickél a vízen, lássa, hogy itt még van élet, idetaláljon. És íme, önök ide találtak. De... foglaljanak helyet... nem áztak át? Nem fáztak át?

— Nem, főorvos úr kérem szépen.

— Magyarok... mind a hárman?

— Nem, kérem szépen. Én magyar vagyok ugyan, de jugó. A feleségem pedig, Szvetlána, szerb. A nagybácsikám is magyar... lenne..., de az USA-ból jött látogatóba hozzánk és már bizony sokat felejtett az anyanyelvéből.

— Aha! Jól összejöttünk. Érdekes. Az én nevem, látja, Bruzsenyák. Szlovák név. De egy árva kukkot nem tudok annak a népnek a nyelvén, amelyből származom. Hát így vagyunk. És az ön neve?

— Az én nevem... kérem szépen... Sass... Sass Róbert.

— Mindig is az volt? Két essel?

— Úgy tudom, kérem szépen, hogy a múlt század elején még Adler volt a családi nevünk... de aztán jött negyvennyolc...

— No, lám, ez érdekes. Az én dédapám is harcolt Isaszegnél, tudja, negyvenkilenc tavaszán... Ő még tudott az anyanyelvén. Magyarul igaz, nem tudott... de azért... ott volt...

Nem tudom, mit tudtak annyit fecsegni összevissza — annyi bizonyos, hogy én az egészről egy szót sem értettem. De aztán a beszélgetésük megszakadt, mert odakint óriási üvegszörömpölés, meg mindenféle zajok, a főorvos az ajtóhoz lépett, kinyitotta, kiment és azt kiabálta: „Jöjjön csak ember, jöjjön hát, ha mondom!” Ezek szerint jött valaki. Vártuk, hogy vajon ki. A főorvos egy ázott, csöpögő embert támogatott be a szobába. Gumicsizma volt a lábán, abból is csak úgy dőlt a víz. Köszönt a csöpögős ember, jó estét kívánt. Akkor aztán vele kezdett beszélgetni a főorvos.

— Jó estét. Mikor volt már az az este! Hát maga kicsoda? Hogy került ide?

— Én, kérem szépen, Dumitreszku Mihály, innen nem is olyan messziről, a Petőfi térszéből. Ottan vagyok én állatgondozó... elnézést, hogy csöpög mindenem.

— Hát az igaz. Még a bajusza is. De hogyan került ide?

— Jött ez az átkozott árvíz. A tehének, borjak a karámban. Én meg velük. És a víz jött, csak jött. Az állatok, Isten ártatlan teremtményei persze megrémültek, már lassan térdig álltak a vízben, ijedtükben neki a karámnak. Kitérték, bele a vakvilágba. Hát mit tehettem mást... jöttem utánuk...

— Gyalog? Ebben a vízben?

— Nem a, kérem tisztelettel. Összedrótóztam két istállóajtót, ráfeküdtem, akár egy tutajon... úgy...

— Hm. Élelmes ember. És az állatai?

— Azok... eltűntek... ebben a nagy sötétségben... ugye...

— Nem a sötétségben. A vízben. Egyik másik itt úszik el döglötten az ablakunk alatt. Nem hiszi?

Az az ember csak eltátotta a száját, a szája sarka legörbült, azt hittem, sírva fakad. A főorvos azt mondta neki, hogy megláthatja, ha akarja. De előbb megparancsolta a főnővérnek, hogy tegye tisztába ezt a csöpögős embert, adjon rá száraz ruhát. A csöpögős kiment az ajtón, lerántotta a gumicsizmáját, kiöntötte belőle a vizet, úgy jött vissza, mezítláb. A főnővér hívta, hogy menjen vele, de a főorvos megállította és utasította, hogy egy füst alatt adjon nekünk is száraz holmit. Ami azt illeti, most vetjük észre, hogy bizony mi is csuromvizesek vagyunk, épp csak hogy nem csöpögünk. Persze, a sok forgolódás közben becsapott a víz a csónakba, meg — most jutott eszembe — eső is csapkodott, de akkor ezt nem vettük észre, fel sem vettük. Fontosabb volt mindennél az, hogy Szvetlánát olyan helyre hozzuk, ahol... szóval, valami ilyen helyre.

Meg is mondtam Róbertnek, amikor a fityulás főnővér bevezetett bennünket egy szobába, hat ágy volt benne, kórházi ágy, hogy ennél jobb helyre nem is jöhettünk volna. Kéznel van itt minden. Főorvos, főnővér, kórházi ágy. Igen, mondta Róbert, minden rendben volna, csak ne jött volna ide ez az állatgondozó. De majd

ő — azt mondja — megtalálja az alkalmat, hogy a főorvossal bizalmasan megbeszélje a dolgokat. A főnővér ránknyitotta az ajtót, szerencsére már rajtunk volt a csíkos kórházi pizsama, és mindkettőnknek hozott egy-egy kórházi köpenyt. Mivel hogy hűvös az éjszaka a vizen.

Mikor elment, meg is mondtam Róbertnek: te, Robi, nagyon sokba fog ez kerülni nekünk. Micsoda? — kérdezte. Hát ez az egész itt. Ugye, rendelkezésünkre áll egy gyógyintézet, egy főorvos, egy főnővér, kaptuk ezeket a pizsamákat is... Meg a Szvetlána dolga... De Robi csak nevetett: ugyan már. Hát a kaparásért majd valamit lökni kell a dokinak, meg a főnővérnek is, de a többi, azt mondja, az már velejár. Magyarországon, azt mondja, az ilyesmi ingyen van. Mi van ingyen? Hát az orvosi ellátás, meg minden ilyesmi. Nem hittem neki, hogy is hittem volna. Nálunk az USA-ban, ha egy főorvos megvizsgál, ráadásul a pizsamához még köpenyt is kapsz, ha már belépsz a rendelőbe, lélegzetet veszél... meg egy főnővér rádmosolyog... hát azt meg kell fizetni. A világon mindig, mindent meg kell fizetni. A biznisz az biznisz. De Róbert mindent csak kinevetett. Vili bácsinak, azt mondta, sokat kell még tanulni. Fejlődni — ezt mondta. Nekem? Aki elmúltam hetven? Hát bizony elég dühös voltam rá, amikor már csíkos ruhánkban kimentünk a főorvos rendelőjébe.

Ott a látványtól földbe gyökerezett a lábam. Szvetlána már ott volt, nevetve fogadott bennünket, ő is csíkos, méghozzá férfipizsamában volt, mert — magyarázta Róbertnek, az meg aztán nekem — a nagy sietségben a földszinten felejtették a női öltözékeket, mert a földszinten van a női osztály, ott van a ruharaktár is. De ott volt akkorra már, szárazra törülközve, az a csöpögős is, az a Dumitreszku, szintén csíkos ruhában, bizony isten jól nézett ki benne, olyan szép, régi-magyaros bajusza volt ennek a Dumitreszkunak. Jól megjegyeztem a nevét, nekem is van az USA-ban egy ismerősöm, azt is így hívják, csak annak nincs ilyen szép bajusza és nem is magyar.

Mikor megláttuk egymást, mondtam valamit, kértem Robit, hogy mondja meg a többieknek is, megmondta, hát akkorát nevettek! Mert azt mondtam: úgy nézünk ki ezekben a csíkos ruhákban, mintha most szöktünk volna ki rabruhában a Sing-Sing-ből. Nevetett a főorvos is.

De a főnővérnek eszébe jutott valami.

— Főorvos úr kérem... ennek a bácsinak — és az állatgondozóra mutatott — vérzik a keze feje. Láttam, hogy mikor megtörülközött, véres lett a törülköző.

— Aha! — mondta a főorvos. Szereti ezt mondani, gondoltam.

— Nem kellene beadni neki egy tetanuszinjekciót?

— Miért kérdezi? Persze, hogy be kell neki adni. Állathullák közt tutajozott, a trágyát is elvitte a víz, persze, hogy szennyeződött, fertőződött a víz. Be kell neki adni. Adja be.

A főorvos bevonult egy hátsó szobába. A főnővér az ampullákat lemosta, egy csillogó dobozból fecskendőt vett elő, én meg arra lettem figyelmes, hogy az állatgondozó hangosan nyögdécsel, sóhajtozik. Nézem, hát verejték patakzik az arcán, arca hullasápadt, a kezei reszketnek, ez most, a szemünk láttára el fog ájulni. A főnővér is felfigyelt az állatgondozó viselkedésére. Odaszólt neki: Nyugi, nyugi, Dumitreszku elvtárs, hát ilyen bátor magyar ember maga? Megijed egy kis szurikától? Lesz még több is, mert meg kell majd ismételni! Ez az előírás! De akkor Róbert már ugrott is, mert az állatgondozó szeme fennakadt, ha Róbert meg nem fogja, lefordul a székről. Ilyen erős, derék ember!

Elő szokott fordulni — mondta a főnővér. Van olyan, aki automatikusan elájul, amint meglátja a kezében a fecskendőt. Aztán megkérte Róbertet, legyen szíves elvonszolni az ájult állatgondozót, fektesse hasra a vizsgáló ágyon, húzza le a gatyáját egy kicsit, aztán sutty, bele a tűt. Ekkor lépett ki a szobájából a főorvos.

Megpillantotta az állatgondozót. A fenébe, mondta, épp meg akartam neki mondani, hogy egy döglött borjú van a lépcsőházban, biztosan az övéi közül való. Fel van puffadva a hasa. Hát most már csak maradjon ott. Egyelőre. Hát ez meg mi?

A kérdés jogos volt, mert odakintről megint zaj hallatszott. Üvegcsörömpölés, emberi hangok, aztán meg mintha lépkednének valakik felfelé a lépcsőn. Róbert már ugrott is, kinyitotta az ajtót, hát egy idős ember meg egy olyan tizenkét éves forma fiúgyermek jött be a rendelőbe. S az az érdekes, hogy a ruhájuk nem volt vizes. Csak a cipőjük. Az öreg tisztességesen köszönt.

— Jó estéket kedves mindnyájoknak.

Fogadtuk a köszönését. A főorvos megkérdezte.

— Hát maguk honnan az égből keveredtek ide?

— Nem az égből, tisztelt úr, hanem csak innen, a Hargita aljából. Hő, már azt hittem idejövést, hogy eltávozodom ebből az árnyékvilágból. A Kirisztusát... mekkora víz.

— Mit mond, bátya? A Hargita aljából? De hát az lehetetlen! Kicsoda maga? — A főorvos valósággal elképedt, nem tudom, miért.

— Én vagyok, aki vagyok. Ábel. A Szakállos. Szakállos Ábel, ha vaj' hallotta volna híremet.

A főorvos alig tudott szóhoz jutni.

— Ábel... Szakállas Ábel. — Csak hebegett.

— A rengetegből? — kérdezte szinte döbbenet a főnővér és én csak bámultam: miért vannak ezek megdöbbenve? Méghozzá a főnővér szinte hitetlenkedve hozzátette: — Ábel a rengetegből?

— Az. Ahogy írva vagyok.

— De hát bátyám... — és a főorvos megvakarta a fejét —, én azt hittem, hogy maga már régen...

— Meghóttam, ugye? Azt hitte! — Az öreg jövevény jó ideig nevetett, csóválta a fejét. — Hitte azt már okosabb ember is. Irodalmi professzor is.

No, most, gondoltam, a főorvos meg fog sértődni. Hiszen ő aztán okos ember. No, persze, el lehet képzelni okosabbat is. Az öreg zavartalanul folytatta.

— Hát mit gondol, tisztelt úr, hány éves lehetek én?

— Hát — mondta a főorvos — benne lehet a korban.

— Benne, persze, hogy benne. No lám, számoljunk csak. Űgyesen. Ugye, az én rengetegbeli kalandozásaimat, amikor az a románys csendőr, Surgyelán megette a kecskémét, egy bizonyos író...

— Tamási Áron...

— Az. Személyesen nem volt szerencsénk, de az igazat írta abban a könyvben. Harmínckettőben jelent meg az a könyv. Akkor én már olyan tizenhat-tizenhét éves legényke voltam... No, tisztelt uram, nem tudom, jól szólítom-e...

— Jól, jól, csak folytassa. — De a főnővér bizonyára nagyra volt a főnökével, mert közbeszólt, hogy: Őt főorvos úrnak kell szólítani, Ábel bácsi, mert ő ennek a gyógyintézetnek a főorvosa.

Ábel bácsi meghökkent. Főorvos? — kérdezte. Aztán meg: Gyógyintézet...? Akkor hát... — s gyanakodva ránkpillantott, körbenézett bennünket, azt gondolom azért, mert azt hitte, betegek vagyunk.

— Akkor maga, Ábel bácsi — szólalt meg a főorvos —, úgy gondolom, hatvanhat éves.

— Jól tetszik gondolni. Annyi vagyok. Hatvanhat. Hát miért ne élhetnék én még, tessék mondani! Élek bizony, erőben, egészségben. — És mindnyájan nevettek, nem tudom min. Hát persze hogy élhet. Én is felül vagyok a hetvenen. És én sokkal messzebből jöttem, egyenest az USA-ból ide. Mit kell ezen nevetni? Ezt én egyáltalán nem értettem.

— Hát az a fiú, aki úgy tapad magához, Ábel bácsi?

— Ez? Ez a kicsinke legén? Ez Juon. Az én saját unokám.

— Juon? — kérdezte egy kicsit meglepetten a főorvos. — De ha a maga unokája, akkor miért Juon? Miért nem János?

Mintha az nem volna mindegy — gondoltam én. Hívhatnak engem Billnek, Williamsnek, Vilmosnak, én akkor is az maradok, aki vagyok, nem igaz?

— Lássa-é, váltig mondogatám, de hejába, hogy kár volt mihozzánk, Erdélyhez csatolni azt az egész nagy Romániát. Ennek osztán romány lett az anyja. Emiatt lett ez a legénke Juon.

*

— Na, a hétszentségét — csapott dühösen a kéziratra a főszerkesztő — helyben vagyunk! Tudtam, sejtettem, hogy beugrik a ciki. A két országra szóló botrány. Kinek hiányzik ez? És hogy az égbe kellett pont idekeverednie ennek az öreg Ábelnek? És egyáltalán hogyan tudtak pont ide keveredni? Hol van ide a Hargita! Nem tudtak volna előbb partra jutni? — Ám amikor akaratlanul is a kézirat következő sorára pillantott, lúdbőrös lett a háta. A főorvos pontosan ezt kérdezte az öreg Ábeltől. Hát ezt tovább kell olvasni!

*

— No, ezt a Juon-ügyet értem. De hogyan keveredtek idáig? Hol van ide a Hargita: nem tudtak valahol hamarabb partra vergődni?

— Itt a tévedés, tisztelt fődoktor úr! Mert munk nem a Hargitából gyövünk mostan. Hanem csak innen, Marosvásárhelyről, ha tetszett hírit hallani... Marosvásárhelynek...

A kisfiú most szólalt meg először. Megrántotta az öreg kabátujját, úgy mondott valamit, amit én nem értettem. Valamit mondott, de nem magyarul. Én is megbökdöstem Róbert könyökét, de ő csak a vállát rángatta: ő sem értette. (Azóta megtudakoltam. S. R.)

— Tetikule: Tirgu Mures! Onnan!

— Na jó. Mindegy. Ottan ladikáztunk a Maroson. Ott laknak a legénke szülei, én meg velük. De egyszerre csak zúdult ám a víz, a csónakot besodorta a folyó közepébe. Jött a víz a havasokból, meg amonnan, a Hargitából. A hó leve. Az aztán sodort bennünket. De még mennyire. Hát hogyan tudtunk volna partra vergődni? Rábíztuk magunkat... Eljöttünk Segesvár alatt is, ha tetszik rá emlékezni...

A kisfiú megint közbekottyantott:

— Sigishoára...

— Atyaúristen. — szörnyülködött a főorvos.

— Ugye, mit ki nem bír az ember! Aztán csak tovább... csak tovább. Hogy hová, magam sem tudom. Mert csak a víz... csak a víz, ami csak nőtt, csak nőtt, hogy azt hittem, le kell húzzam a nyakam, mert a fejem mindjárt béütöm az égbe. Jöttünk, jöttünk, mert jönni kellett, mert hozott a víz... azt sem tudom, hová.

— Magyarországba. Ez itt Magyarország.

— Ez itt? — elgondolkozott. — Aj, nem is hittem volna, hogy eilyen közel van. Tegnap még... Gyulafehérvár alatt jöttünk... Vagyis hát hozott a víz.

A kisfiúra pillantva gyorsan folytatta.

— Az, kisunokám, nekem Gyulafehérvár lesz, amíg én Ábel leszek. Hát szóval... a víz. Én jártam Amerikában is.

No lám! Ezen egy kicsit meglepődtem. Akkor ez tud angolul. Szóltam hozzá ezen a nyelven, de csak nézett rám, nem értette. És akkor hallottunk egy irtózatos csörömpölést. Semmi, semmi mondta a főorvos, biztosan egy döglött tehén sodródott neki az ablaknak, lehet, hogy bele is feküdt egy földszinti betegágyba. Ábel bácsit mindez nem zökkentette ki a nyugalmából, csak nézett maga elé és mintha magának mondaná, folytatta.

— A tengeren is jártam hajóval. Az persze más. Víz, nagyon nagy víz, de nem folyik. Csak hullámszik. Olykor igen erőst, hogy a hajót épp csak fel nem borítja. A tenger. De a Maros?... Döglött jószágok... Halott emberek... Öregek is... picinykék is...

Kicsit furcsa volt nekem, ahogy az a megtört, borostás arcú ember ül ottan és szinte önmagának motyog. Mindenki őt hallgatta.

— Csak jövőnk... csak jövőnk. Nincs mibe kapaszkodni. A víz közepén, ez volt a legborzasztóbb, fűzfák. A víz közepén! Ágosok, bogasok. Hát persze, vala-

mikor a folyó partján állhattak, de part... sehol. És az ágakról, mint ahogy a gyümölcs csüngeni szokott uram, kedves lelkecském... megértik, lepedőben, pólyában, apró picinykék... holtan, megfulladva...

Úgy vettem észre, nemsokára sirva fakad. A főorvos is észrevette, mert azt mondta:

— Na, de Ábel bácsi... Ábel bácsi, az istenit. Még sírni fog itt... Hát értse meg... értse meg...

Nem tudom, mit kellett volna megérteni. Ábel bácsi se értette.

— Én ezt uram, vagy minek szólítsam ebben a csíkos micsodában, de nemcsak én, hanem akárki, aki ember, meg nem értheti. Hogy a fűzfák megholt gyermekecskéket teremjenek! — villogott Ábel bácsi szeme. Nagyon dühös lehetett valamire. Vagy valakire. Nem értettem én ezt a fűzfatermési dolgot. De úgy látszik, más se, mert a főorvos azt mondta, két karját széttárva:

— Hogy a fűzfák gyermeket teremjenek... miket beszél!

— Azt. Láttam is. Jött egy ember meg egy asszony. Hozta őket a víz. Pár száz fenyőfa... összedrótózva... olyan tutajféle. A víz, akárha az ördög forgatná, pörgetné, neki a tutajt egy ilyen fűzfának. Akkor az az ember egy pólyásbabát csak úgy... feldobott a fűzfák ágai közé. A gyerek fennakadt. Erre az ember utána kapaszkodott, a pólyát odakötözte a fához a nadrágszíjával. Aztán a széttört tutajról... a szülők mit tehettek mást, a fa ágaiba kapaszkodtak, hogy így talán mind a hárman megmaradnak. Aztán a víz... mint a pokol árja... csak nőtt, nőtt, habzott, zúgott, elvitte azt a két kapaszkodó embert. Az embert meg az asszonyt. Ordítottam, gyertek ide hé, gyertek ide hé...

Ábel bácsira nem lehetett ráismerni, hadonászott, kiabált, mintha valóságosan is ott volna a helyszínen.

— Értették, mert magyarok voltak, visszakiabáltak, hogy jönnének, de nem bírnak. A habos ár csak sodort, sodort... elmerültek. A víz meg? Mintha nyelné el a világot, nőtt, csak nőtt, amikor visszanéztem, már... a pólya is benne volt a vízben. Az a fűzfa is gyermekecskét ringatott... Halott magyar gyermekecskét...

A főnővér szája már elég régóta rángatózott, de ekkor nem bírhatta tovább, felsikoltott.

— Ábel bácsi... Ábel bácsi... hallgasson már... Ezt nem lehet hallgatni! Hagyja abba, hagyja abba... — és aztán sírni kezdett.

Ábel bácsi felemelte az ujját és úgy kezdte volna mondani:

— Az igazságot, lelkecském...

Ekkor csörögni kezdett az asztalon a telefon. A főorvos odament, füleltünk, de sokat nem értettünk, miről van szó, mert a beszélgetésnek csak az itteni felét hallhattuk, a másikat nem.

*

— Igen. Igen. Én vagyok. A gyógyintézet főorvosa.

...

— Természetesen. A víz teljesen körülrzárt bennünket.

...

— Természetesen. Számítottunk rá. Épp azért maradtam itt és amiatt kapcsoltam be az emeleten a villanyvilágítást, hogy ha bárki a vízen a sötétben erre evickél, lássa, hogy itt menedéket talál.

...

— Hogyne. Vannak. Összesen hatan vannak, akik azért maradtak életben, mert idetaláltak. A fény után... tetszik érteni?

...

— Persze, kérem. Az intézetből a betegeket jó előre kimenekítették. Katonák. Pontonokkal... Hogy mi? A csörömpölés? Biztosan egy döglött tehen nekisodródott az ablaknak odalent.

...

— Mert hirtelen tört be a víz. Tudja az ördög honnan. Nem volt más megoldás. Csak a katonák.

...

— Megmondtam már! Azért maradtam itt, hogy égjen a villany és akik idetalálnak, azokon segíthessek.

...

— Fenét hősiesség. Orvos vagyok, érti, orvos! És én esküt tettem. Nekem itt a helyem és kész. Persze... megint a csőrömpölés? Hát megint egy tehén. Vagy egy disznó. Úszkálnak itt bizony, úszkálnak.

...

— Köszönöm. Jó, meg fogom hallgatni. — És ezzel vége.

Hát ebből nem lehetett sokat érteni. De más se igen értett sokat, mert például a főnővér, aki még mindig szipogott, azt kérdezte: ki volt ez? A főorvos legyintett. A rádiótól. Valami ügyeletes riporter. Kérem, kapcsolja be a készüléket. A főnővér bekapcsolta, a készülék halkán búgni kezdett és nemsokára megtudtuk, miről van szó. Női hang beszélt éppen.

— ... a rendkívüli helyzetre való tekintettel a Kossuth adó nem tart éjjeli szünetet. A legújabb jelentések szerint a hazánkat veszélyeztető árhullám óráról órára nő. Az eddig mért maximumot már csaknem két méterrel haladta meg. A védekezés, a mentés teljes erővel folyik. Ennek köszönhető, hogy az elháríthatatlan anyagi veszteségeken kívül emberi életben nem esett kár. Már most felhívjuk hallgatóink figyelmét, hogy ügyeletes munkatársunknak sikerült összeköttetést teremtenie egy vidéki gyógyintézettel, beszélgetést folytatott az ottmaradt főorvossal, aki kivilágította az intézet emeletét, hogy a vizen esetleg eltévedt emberek odataláljanak és ő segítséget nyújthasson nekik. Ezzel a hősiesség magatartást tanúsító orvossal beszélget most munkatársunk, az esetleges hanghibákért, zörejekért elnézésüket kérjük.

Figyeltem a főorvost. Leült, rágyújtott, s bizony isten remegett a keze. S az volt a legfurcsább, hogy folyton, merőn mindig csak Ábel bácsit nézte. Miért nézte? Azóta is ezen töröm a fejem. A rádióra nemigen figyeltem oda, mert számomra valahogy más az eleven beszéd. Azt, ha az emberek szájára nézek, értem. De ha gépből jön a hang, azt nem. Úgy látszik, romlik a hallásom. Vagy öregszem? De ez most nem lényeges. A főorvos felugrott, dühösen elcsukta a rádiót és ezt kiabálta:

— Hősiességről dumálnak! Ha az emberek csak a kötelességüket teljesítik, az nekik már hősiesség. Megint ez az ügyeletes duma. Hogy miért vagyok én itt! Csapkodott a karjaival. Ha nem itt volnék, hanem bent a városban, paplanos ágyban, kutya kötelességem lenne visszaadni a diplomámat. Kár, hogy ezt nem mondtam meg annak a rádiósoknak... De hát az okos gondolatok mindig utólag, a lépcsőházban ugyebár, jutnak az ember eszébe. Nevetett. Kezdett tetszeni nekem ez a főorvos. Aztán megint dühösen hadonászott. Emberi életben nem esett kár... Mindenki hallhatta, ezt mondták, nem? És akkor... Megállt Ábel bácsi előtt, megrázta a vállát! Az csak bután meredt rá. Maga, Ábel bácsi kezdett volna valamit mondani... emlékszik? Az öreg rázta a fejét, hogy nem emlékszik. Az igazságról akart valamit mondani. A főnővérnek.

— Aha! Tudom már. Az igazságot, lelkecském, akkor is ki kell mondani, ha magára marad vele az ember. Meg ha keserves is. Ezt akartam mondani.

— Erről van szó! — kiáltotta a főorvos, majd az órájára nézett és azt mondta a főnővérnek, hogy itt az idő, be kell adni Dumitreszkunak az újabb adagot. Dumitreszku rémülten felült az ágyon, Ábel bácsi meg ide-oda kapkodta a fejét. Meg is kérdezte: ez a Dumitreszku, ez román? Nem, mondta a főorvos, éppolyan derék magyar ember, mint maga vagy én. De hát akkor meg miért Dumitreszku? Éppen azért, amiért a maga unokája nem János, hanem Juon, és alig tud magyarul. Miért nem tud a maga unokája magyarul? Mire Ábel bácsi azzal kezdte, hogy a kenyér végett román iskolába kell neki járni.

— Ha nem érti, megmagyarázom. Ez a kicsin lengén mekánikus akar lenni. Amolyan gépekkel dolgozó. Szerszámokkal. Na, hogy ha a gyárban odamenne...

mondjuk... ahhoz a kalickás raktárhoz, hiába mondaná, hogy kalapács kell... azt ott nem értik meg. De ha azt mondja: csokán, már kapja is. Vagy például... harapófogó. Egyszerű szerszám, ugye, jó uram? De ha százszor is mondja egy... tegyük föl... ploesti gyárban, nem értik. De ha azt mondja: kleste, már nyomják a kezébe. A kenyér, uram, nagy hatalom. Mindent legyőz!

— Érdekes — dűnnyögte a főorvos. De míg ez a beszélgetés lezajlott, a főnővér lereszelve egy ampulla nyakát, vitte a fecskendőt, benne a tű, Dumitreszkuhoz, mire az újra csak elájult.

*

A főszerkesztő is dűnnyögött, de csak magában: a segédszerkesztő anyukáját emlegette gondolatban. „Van benne fantázia! Óriási fantázia van benne!” Persze, hogy van benne fantázia. De milyen? És kinek a hasznára? És kinek a kárára? A kéziratot maga mellé téve, töprengett. A T betűk között válogatott. Melyik kategóriába sorolandó ez a mű itt, ha egyáltalán műnek nevezhető? Támogatni? Ezt? Szó sem lehet róla. Túrni? Talán. Érdekes, gondolta, hogy az irodalompolitika erre a T-re nem gondolt: „Talán”. Az a széljárta agyú segédszerkesztő még egy T betűt emlegetett, mi is volt az? Tötötötötö... Azám! Tehetség. Hát itt erről szó sincs, maga a szerző-fordító vallotta be, hogy nincs írói vénája. Ahol véna nincs, ott ne keress. És akkor a főszerkesztő elmosolyodott. Mosolya elégedett volt és okos. Kitalált még egy T betűt. Hát persze. Tabu. Tabu — kérem, ez az igazság. Hát kell ezt most, éppen most, honyolult gazdasági viszonyaink között emlegetni, feszegetni? Ehh, legyintett, az élet tele van bonyodalmakkal, a főszerkesztők útja meg éles kockakövekkel van kirakva... csupa kockázat az egész, csoda, hogy még nem kapott infarktust. Mindegy már, tovább kell olvasni, a kéziratot újra kézbe vette, kissé félve, hogy az a konok főorvos rákérdez Petőfi segesvári emlékmúzeumára, és akkor jön akkora, de akkora ciki... De az első sorok után megnyugodott. Nem kell mindjárt megijedni. Betojni.

*

Dumitreszku még ájultan is felnyögött, amikor a főnővér benyomta a fenekébe a tűt, azt a főorvos még megvárta, végignézte, aztán, én láttam rajta, hogy bántja valami, azt mondta a főnővérnek, hogy ő most bemegy egy üres szobába, mert van neki valami elgondolkozni valója. Be is ment. Mi meg ott maradtunk. Gondoltam, beszélgetni kéne. De kivel? Róbert öcsém összedugta a fejét Szvetlánával, valamit halkan beszélgettek, persze szerbül, amiből én egy szót sem értettem, és aztán valamilyen megegyezhettek, mert Róbert felállt, megigazította a hasán a nadrágot, azt mondta, pardon, és bement azon az ajtón, amelyiken a főorvos is. Aha, gondoltam, most beszélnek meg az üzletet, vagyishogy mennyi dollárt vagy dinárt kér az orvos, meg több efféle. Vagyis a Szvetlána ügyében. Ábel bácsi meg az unokájával társalgot. Persze, románul. Ebből pláne nem értettem egy szót sem. Hát itt ilyenek a viszonyok. Furcsa világ. Az USA-ban is vannak mindenféle népek, négerék, kínaiak, de azért... (Itt ki kellett húznom néhány sort, mert Vili bácsi akkora naivságokat írt, hogy azt Európában meg sem értenék.)

A kisleány meg Ábel bácsi suttogására a főnővér is felfigyelt. Magam is láttam, hogy a kisleány szinte rémülten kapaskodik nagyapja karjába, úgy suttog a fülébe. A nagyapja meg magyarázott neki, felnevetett az öreg nem is egyszer. A főnővér érdeklődésére megmondta, mi a helyzet.

— Fél az unokám. — Felnevetett. — Azt mondja: börtönbe jöttünk mi. Csupa csíkos ruhás ember... túvel kínozzák őket. Azt a bácsit is ott például. — És Dumitreszkura mutatott, aki nyögdecselve kezdett magához térni. Úgy látszik, kezdi megszokni a szurkálást. Elég hamar magához tért. A főnővér nagyot kacagott.

— Jó kis pofa vagy te, Juon! Börtönbe? Hova gondolsz! Ez nem börtön... hanem... kórház. Spítál. Tudod? Az a bácsi meg beteg. Kapott a fenekébe szérumot, tudod? Injekció. Tudod? — És megsimogatta a kisleány arcát. Aztán leült a főorvos székébe, elgondolkozva maga elé nézett. Ábel bácsinak mondta aztán.

— Ábel bácsi, amit a fűzfákról mondott, meg főképpen az igazságról... tudja... a főorvos úrnak. Az őt nagyon elgondolkoztatta. Hogy az igazságot akkor is ki kell mondani, ha egyedül marad vele az ember.

Ábel bácsi szótlanul bólogatott. Csak később mondott ennyit:

— Ki kell mondani.

— De én arra is emlékeztem, hogy valamikor régen mondott mást is. Valami olyasmit, ha jól emlékszem, hogy az ember azért jön a világra, hogy otthon legyen benne.

— Mondtam, igen. Ahogy meg is van írva. — Az unokájához fordult, annak magyarázott, mutogatott ide is, oda is, csak annyit értettem, hogy spítál, a főnövére is mutogatott, aki rámosolygott a kisfiúra, az meg vissza órá. — No — mondta Ábel bácsi —, nincs már semmi baj, megnyugodott. Mit is tetszett kérdezni?

— Az jutott eszembe, hogy az ember otthon legyen a világban. Amit egyszer maga mondott. Azt akartam kérdezni, hogy maga, Ábel bácsi, hogy van ezzel a dologgal. Otthon van benne? A világban?

Az öreg egy darabig a szőnyeget nézte, mert a főorvos szobájában az is volt, s jó sokára szólalt meg.

— Ezt majd odalente, a föld alatt kérdezzük meg egymástól, lelkecském. Egyelőre, tudja... — s nézte tovább a szőnyeget.

Ebben a pillanatban jött ki az ajtón öcsém, Róbert. Hogy is mondjam csak: vörös volt az arca, mint a főtt rák. Dühösen szusszantva ült vissza székére. A képe rá volt írva minden. Vagyis a semmi. Szvetlánának is lökött néhány szót, nekem csak annyit, kirügött. Majd az úton hazafelé elmesélem. Szóval — kirúgta az én Róbert öcsémet. Hüha! Most mi az eget csináljunk azzal a gyerekekkel? Én persze nem tudok sokat intézkedni, nem ismerem az itteni szokásokat, éppen elég az tőlem, hogy adtam nekik ezer dollárt, költsék, amire akarják, nem igaz?

Éppen ezen gondolkodtam, amikor akkora csörömpölés, ablaktörés hallatszott, hogy az épület is beleremegett.

*

Az ég áldja meg ezeket ott abban az épületben — monologizált a főszerkesztő — én még ilyen csörömpölés irást nem olvastam. Hol egy tehát megy neki az ablaknak, hol egy csónak, most meg vajon mi következik? Jókora dög lehet, ha az épület beleremeg. Nem sok bizalommal ugyan, de tovább olvasta a kéziratot.

*

Hát most vajon mi következik? A rettentő csörömpölésre kijött a főorvos, megkérdezte: mi volt ez? Hát tudtuk? Mi is azt vártuk, mi következik. Füleltünk. Nem kellett sokáig várni, hangok odakint, dübögő léptek a lépcsőn — ezek többen vannak. Kinyílt az ajtó, katonák jöttek be a szobába. Hárman. Kerek tányérsapka a fejükön, ilyenek lennének a magyar katonák? Én még életemben nem láttam magyar katonát. Aki elől jött, köpenyt viselt és ezüst csik volt a vállán. Rápillantok Szvetlánára — halottsápadt. Róbert pedig hozzámhajolt és azt súgta a fülembe: lebuktunk, tata. Lebuktunk... lebuktunk... hova a pokolba buktunk le? Hiába no, sokat felejtettem a magyar nyelvből. Az ezüstcsikos azonban már mondta is:

— Elnézést, hogy ablakostól jöttünk be a házba, de errefelé cirkáltunk a pontonnal és a rádióból hallottuk, hogy itt élő emberek tartózkodnak. Ittrekedtek. Könnyen idetaláltunk, mert ki van világítva az emelet.

— Azt mire mondja, hogy élő emberek? És hogy itt rekedtek? — kérdezte jogosan a főorvos.

— Arra mondom, hogy parancsunk van rá: minden embert kivinni a vízből a szárazföldre. Tehát, mindenki készülődjön, kapja össze magát és gyerünk.

— Hogy-hogy gyerünk? — kérdezte ingerülten a főorvos. — Miféle hang ez?

— Ez nem hang — mondta a csikos vállú katona — hanem parancs.

— Idehallgasson, őrmester elvtárs. A maga pontonján maga parancsol, de itt én parancsolok, érti?

Így tudtam meg, hogy a nagyhangú katona őrmester.

— Parancsool? Hát ki maga?

— Én vagyok ennek a gyógyintézetnek a főorvosa.

— Ebben a csíkos pizsamában?

— Ebben. Miért? Öltöztem volna talán szmokingba?

Hóha, én csak füleltem. Így visszabeszélni egy katonai parancsnoknak. No, az USA-ban...

— Elnézést, főorvos úr, de nekem csakugyan parancsom van rá, hogy minden feltalálható élő embert kimentsek az árvízből. És látom, vannak éppen elegenden. Kik? Honnan keveredtek ide?

Akkor aztán a főorvos sorra bemutatott bennünket. Rámutatott Dumitreszkura: ez itt egy szomszédos téesz állatgondozója. Jött a tehenei után, de azok már rég megdöglöttek. Ez a bácsi itt, meg vele a kisfiú Romániából, a Maroson sodródott ide. Abel bácsi, meg az unokája. Juon ugyan, de egy kicsit tud magyarul. Ugye Juon, tudsz egy kicsit magyarul? Da. Kicsikát — mondta Juon. Ők pedig hárman — mutatott ránk — jugoszláv állampolgárok. Motorcsónakkal áttévedtek a határon. Nem csoda, ebben a sötétségben — mondta a katona, de mi a franckarikának csónakázgatnak éjszaka az árvízben? Azt én nem tudom — mondta a főorvos — ránk kacsintva, óriási megkönnyebbülésünkre. Róbert is hirtelen lélegzethez jutott és azt magyarázta, mi már régen fordultunk volna vissza, de megvárjuk, amíg kezd derengeni, nehogy még egyszer eltévedjünk. Nagyon helyes, mondta a katona és kimutatott az ablakon: már kezd derengeni. Csakugyan. Akkor önökkel — mondta miránk — nekünk nincs más dolgunk, csak megvárjuk, amíg elindulnak. A két román állampolgárt magunkkal visszük és majd visszatesszük őket valahogy a határon. Szárazföldön persze. Az állatgondozó elvtárs... Dumitreszku Mihály, parancsára! — mondta Dumitreszku, akkor már az ágy előtt állt ingben, gatyában és összecsapta meztelen bokáit, katonásan. Velünk jön... aztán... majd visszatér a falujába. Amikor majd lehet... — a katona lehajtotta a fejét és megtörölte a szemét az öklével. Tartózkodik még valaki az épületben? Nem, senki rajtunk kívül. Akkor — mondta a katona — kérem, főorvos úr, tessék készülődni. És a hölgy is.

— Mi nem készülődünk. A hölgy pedig nem hölgy, hanem az intézet főnövére. Mi itt maradunk.

— De hát nekem parancsom van rá...

— Ne mondassa velem még egyszer: itt én vagyok a parancsnok. Azért maradunk itt, hogy a kötelességünket teljesítsük. Amire felesküdtünk. Ön is felesküdtött rá, nem, hogy teljesíti a kötelességét. Nahát akkor. Ha én most önnel elmennék, csakis azért mennék, hogy visszaadjam a diplomámat, mert megszegtem az eskümet. Világos?

— Világos — morogta a csíkos katona — de főorvos úr kérem, a víz emelkedik, nekiront az épületnek, összedülhet és akkor önök a romok alatt, a vízben...

— Maga csak ne féltse ezt az épületet. Látja ezeket a falakat? Utána néztem, sok mindent elolvastam, onnan tudom, hogy legalább négyszáz év óta áll itt ez az épület. Kibirta a török világot, német világot, háborúkat, ki tudja hány árvizet — ki fogja bírni ezt is.

— De csakis a saját felelősségükre! — mondta a katona.

— Természetesen.

Én csak hallgattam, mikről beszélnek ezek. Azóta is töröm rajta a fejem: milyen egyszerűen is lehetnek a dolgok, ha értik egymást az emberek és otthon vannak a maguk világában. Én legalábbis így gondolom. Az a kis sovány főorvos meg már akkor kezdett tetszeni nekem, amikor jól odamondogatott a rádiónak, de most már a leghatározottabban megkedveltem. Hó, micsoda ember! Ilyenből kellene rengeteg. Dumitreszku a hóna alá kapta vizes ruháit, pokróc — mondta a csíkos katona —, van a pontonban rengeteg, nem kell meleg ruha, indulhatunk. Leballagtunk a lép-

csón, az egyik katona valami rúddal kitaszigálta a döglött borjút a lépcsőházból, ne bűdösödjön ott meg, a víz elkapta, vitte magával. Mi is beültünk a motorcsónakba, Róbert indított, gyerünk haza. Jó messzire elhaladtunk, visszanéztem, már szépen látszott a hajnali fényben az épület, és abban a pillanatban sorban egymás után kialudtak a lámpák az emeleten.

*

Róbert káromkodott, mint a jégeső, hol szerbül, hol magyarul, szidta a főorvos apját, anyját, ami nekem nem nagyon tetszett, mint az előzőekből kivethető. A hazafelé tartó úton aztán megtudtuk, Szvetlána is, én is, hogy is zajlott le a beszélgetés Róbert és a főorvos között. Amikor Róbert előadta jövetelünk célját, a főorvos valószínűleg méregzsákká változott. Kiabált, reszketett a keze, azt kiabálta, takarodjon ki onnan Róbert. És azt is kiabálta: nem hallotta, miket beszélt az az öregember? Hogy halott kisbabákat teremnek a fűzfák? És akkor tőle azt kívánná, mármint Róbert, hogy még egyet öntsön ki közéjük vödörrel? Amikor pedig Róbert előjött a dollárral, hogy van neki elég dollárja, az a főorvos valószínűleg fuldoklott a dühtől és azt kiabálta: szarok a dollárjára... szarok a dollárjára... Mit? Mit? Mit csinál? — kérdeztem döbbenetben, mert nem akartam hinni a fülemnek. Hogy a dollárra, a világ legnagyobb pénzére csak úgy... egy magyar orvos... Áh, legyintett Róbert. Kifogtuk. Ilyen orvos talán nincs is több Magyarországon, csak ez az egy, és nekünk pont ezt az egyet kellett kifognunk.

Mindezt persze elmagyarázta Szvetlánának is, szerbül, az a szegény asszony csak dideregve sírdogált, az eső csapkodott, lehet, hogy nem is sírt, csak az esőtől volt nedves az arca. Egyszer aztán odahajolt Róberthez és magyarázott neki valamit. Én csak arra figyeltem fel, hogy Róbert felüvölt és magyarul — mégiscsak kitört belőle a magyar vér — óriásit káromkodott. Odafurakodtam: mi a baj, mi a baj? Nincs semmi baj, csak annyi, hogy Szvetlána azt mondta, mégis megszüli azt a gyereket. Azok miatt a fűzfán csüngők miatt. De hát, mondta Róbert, a kutya-úrstenit, ez otthon is eszébe juthatott volna. Ahá, mondtam neki, de otthon még nem tudott semmit azokról a fűzfákról. Az igaz, felelte Róbert, de így is úgy is egy a lényeg: az ördögnek tartoztunk ezzel az úttal. Ezt arra szokták a magyarok mondani, amikor valami utat fölöslegesen járnak meg. Hát ebben Róbertnek igaza volt: ha Szvetlána csakugyan megszüli azt a gyereket, akkor csakugyan az ördögnek tartoztunk ezzel az úttal.

*

— No, kisöreg — mondta a főszerkesztő, az asztalra csapva a kéziratot — írni kell annak a hogyishívjáknak...

— Özvegy Sass Róbertné...

— ... hogy megkaptuk a kéziratot, sort kerítünk az elolvasására, rengeteg az elfogadott közölnivalónk, úgyhogy egyhamar ne számítson a közlésre. Majd a maga idejében. Mindent a maga idejében. Egy-két év múlva. Esetleg.